

Кузьмінська Б. А.

Студентка 3-го курсу

факультету соціології і права НТУУ "КПІ"

Науковий керівник: Мисливий В. А., д. ю. н., професор,

факультет соціології і права НТУУ "КПІ"

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ ЗРАДИ

У місцевих судах України у 2014 році перебувало на розгляді 813, 2 тис. кримінальних проваджень, справ та матеріалів. Як і в попередні роки найбільшу кількість за Кримінальним кодексом України (далі - КК України) становили злочини проти власності - 42, 1 % у 2014 році (40, 6 % - у 2013, 51, 8 % - у 2012); проти життя та здоров'я особи - 18, 3 % у 2014 році (20, 1 % - у 2013, 6, 7 % - у 2012); у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів - 12, 3 % у 2014 році (13, 2 % - у 2013, 16, 6 % - у 2012). Кількість справ, які знаходились на розгляді судів у 2014 році щодо злочинів, пов'язаних з тероризмом, становила 39 або 0, 03 %; щодо злочинів про незаконне переправлення осіб через державний кордон України - 102 або 0, 08 % (у 2013 році - 21 або 0, 06 %); за злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) - 729 або 0, 6 % (у 2013 році - 606 або 0, 2 %) [1].

Кількість засуджених осіб у 2014 році становить 77, 4 тис. осіб, з яких найбільше засуджено за вчинення злочинів проти власності (50, 5 тис. осіб або 49, 4 %), за вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення (13, 8 тис. осіб або 13, 5 %), а також за злочини проти життя та здоров'я особи (12, 1 тис. осіб або 11, 9 %) [1]. Злочини, що посягають на національну безпеку держави не є розповсюдженими, а кількість засуджених за ці діяння є меншою ніж 0.06 відсотків. Таку тенденцію можна пояснити тим, що в силу своєї специфічності дані злочини є дуже латентними та складними у доказуванні.

До посягань проти основ національної безпеки відносяться вісім злочинів, серед яких найбільш небезпечним є державна зрада (ст. 111 КК України). Протягом 2012 - 2014 рр. за даними Єдиного державного реєстру судових рішень за ст. 111 КК України засуджено лише 4 особи. При цьому значна кількість осіб була звільнена від кримінальної відповідальності за даний злочин умотивованою ухвалою суду. Також велика кількість обвинувальних актів були повернуті судом прокурорам у зв'язку з недостатністю фактів на підтвердження вини особи, неправильно оформленим обвинувальним актом, а саме - в обвинувальному акті не чітко сформульовано обвинувачення, невірно вказані анкетні відомості обвинувачених, не вказані ім'я та по батькові слідчого або прокурора та у зв'язку з іншими порушеннями під час досудового розслідування. Теорія і практика застосування даної кримінально-правової норми показує, що при інкримінуванні особі цього складу злочину необхідно враховувати такі особливості.

Необхідно звертати увагу на те, що об'єктом злочину є державна безпека України у будь-якій її сфері. Поняття державної безпеки України як об'єкта даного злочину можна розуміти як відсутність загроз у політичній сфері, а саме: у забезпеченні безпеки конституційного ладу, суверенітету і територіальної цілісності України, недопущення втручання у внутрішні справи України іноземних держав, відсутності сепаратистських тенденцій в окремих регіонах та у певних політичних сил в Україні; в економічній сфері - відсутність технологічної, ресурсної, фінансової та іншої залежності нашої держави від інших держав; у воєнній сфері - відсутність і недопущення посягання на суверенітет України й її територіальну цілісність; у науково-технологічній сфері - забезпечення такого ж рівня наукового і технічного розвитку як і в багатьох розвинутих країнах світу і недопущення неправомірного втручання в науково-технічну діяльність України; в політичній сфері - у безпеці конституційного ладу і державного суверенітету України, невтручання у внутрішні справи України з боку інших держав, непорушенні принципу розподілу влади, злагодженості механізмів забезпечення законності і правопорядку; в інформаційній сфері - недопущення розповсюдження інформації яка становить державну таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави; в екологічній і соціальній сферах [2, ст.124].

Важливо враховувати, що об'єктивна сторона державної зради виявляється у трьох формах. Першою формою є перехід на бік ворога. Переходом на бік ворога вважаються дії, вчинені громадянином України щодо надання безпосередньої допомоги державі агресору або ворожій стороні збройного конфлікту у вчиненні певної незаконної діяльності стосовно України. Дані дії можуть полягати у вступі на службу до певних військових чи інших формувань ворога (поліції, збройних загонів, розвідки), наданні засобів для вчинення злочинів агентам спецслужб іноземних держав, усуненні перешкод для їх вчинення або наданні зазначеним агентам іншої допомоги, і лише за умови, якщо перелічені дії були вчинені в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту. Водночас, поняття «ворога» як сторони внутрішнього збройного конфлікту вимагає уточнення у воєнній доктрині України. Для закінченого злочину недостатньо лише згоди на вчинення певних незаконних дій, згода на їх вчинення є лише готуванням до вчинення злочину і залишає можливість добровільно відмовитися від доведення злочину до кінця. Державна зрада є злочином з формальним складом, а отже вважається закінченим злочиним з моменту, коли суб'єктом були виконані певні дії, спрямовані на заподіяння шкоди Україні, вчинені в інтересах ворога.

Другою формою державної зради є шпигунство, яке слід відрізнити від складу злочину, передбаченого ст. 114 КК України «Шпигунство», яка відрізняється від останньої суб'єктом, адже ст. 111 визначає таким громадянина України, а ст. 114 КК - іноземця. Шпигунством є передача або збирання певної інформації, що становить державну таємницю, з подальшим її переданням представникам іноземної держави, іноземної організації. Шпигунство у формі збирання з метою передачі відомостей, що становлять державну таємницю, або

передача такої інформації вважається закінченим з моменту їх збирання або передачі (вручення) письмових, електронних чи інших носіїв інформації, які містять таємну інформацію; відправлення таких матеріалів поштою, через Інтернет або тайники адресатам, вказаним у кримінально-правовій нормі.

Третьою формою об'єктивної сторони є надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України, яка виявляється у сприянні всіма можливими способами і засобами допомогти іноземній державі чи іноземній організації заподіяти шкоду державній безпеці України.

Суб'єктом державної зради може бути громадянин України, якому на момент вчинення злочину виповнилося 16 років. При цьому слід враховувати, що мова йде саме про виконавця злочину, адже співучасником державної зради (організатором, підбурювачем, пособником) може бути як іноземець, так і особа без громадянства. У випадку, якщо під час розслідування злочину буде з'ясовано, що особа, яку обвинувачують у вчинення даного злочину, крім громадянства України має й інше громадянство, то необхідно виходити з того, що якщо особа набуває громадянства іншої країни, то вона автоматично виключається із числа громадян України і вчинене нею діяння у формі шпигунства кваліфікується за ст. 114 КК, а не як державна зрада, а якщо діяння вчинене в інших формах, окрім шпигунства, які передбачені в ст. 111 КК, то їм дії слід кваліфікувати залежно від вчиненого за іншими статтями КК України. Разом з цим, факт виїзду громадянина України з України навіть для постійного проживання в іншій країні ще не виключає його із сфери відносин з українською державою. Якщо зраджує державі службова особа, використовуючи при цьому владу чи службове становище, їм дії слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ст. ст. 111 і 364 (423), а якщо вона це робить за одержання неправомірної вигоди, то додатково і за ст. 368 КК України. Суб'єктивна сторона державної зради характеризується прямим умислом, а мотивами державної зради можуть бути користь, помста, бажання полегшити виїзд на постійне місце проживання в іншій країні тощо[2, ст. 126].

Список використаних джерел:

1. Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВСУ – Режим доступу : http://sc.gov.ua/ua/sudova_statistika.html . - Назва з екрану.

2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України.-4-те вид., переробл. та доповн. / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавро-нюка.- К.: Юридична думка, 2007.- 1184 с

